

ZİNÂREHÎ'NİN ŞÂFİÎ FIKHI İLE İLGİLİ MANZUM ESERİ: İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

Taha NAS

Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
tahanas44@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-1234-1315>

Mehmet Aziz YAŞAR

Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
ya-ar19801@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4677-1017>

Article Types / Makale Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Makale Geliş Tarihi: 07/07/2023

Accepted / Kabul Tarihi: 07/12/2023

<https://doi.org/10.26791/sarkiat.1324157>

Zinârehî'Nin Şâfiî Fıkıhı ile İlgili Manzum Eseri: İnceleme ve Değerlendirme

ÖZ

Müslüman toplumun günlük ameli meselelerine çözümler üreten fıkıh mezheplerinden biri olan Şâfiî mezhebi zamanla Kürtler arasında kabul görmüş ve yayılmıştır. Bu mezhebe mensup Kürt âlimler, kendi toplumlarının fıkıh alanındaki meselelerine cevap vermek ve onların bu alandaki eğitimi için Arapça eserlerin yanında çok sayıda Kürtçe eser de telif etmişlerdir. Dini ilimlerin farklı alanlarında eserler telif etmenin yanı sıra Şâfiî fıkıhı alanında da manzum bir eser kaleme alan âlimlerden biri Mela Ahmed Zinârehî'dir. O, bu eserini gerek medreselerde okuyan Kürt çocukların Şâfiî fıkıhının temel meselelerini kolay bir şekilde öğrenmeleri ve ezberlemeleri gerekse Kürt edebiyatına bir katkı olması için telif etmiştir. Şâfiî fıkıhının ana konularını ve ıstılahlarını mezhepte mutemet görüş çerçevesinde anlaşılır ve başarılı bir şekilde eserinde işlediği görülmektedir. Bu sebeple eserin ofset baskısı ve yazma nüshaları üzerinde yapılacak bir inceleme ve değerlendirme hem Şâfiî fıkıh birikimi hem de Kürt edebiyatı açısından yararlı olacak ve böylece manzum bir Kürtçe fıkıh eseri tanınacaktır. Bu da alanla ilgili ilim adamlarının ve istifade etmek isteyen medrese talebelerinin istifadesini kolaylaştıracaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Fıkıh, Şâfiî Mezhebi, Zinârehî, Kürtçe, Manzum.

Zinarekhi's Poetic Work on Shafii Fiqh: Analysis and Evaluation

ABSTRACT

Shafii madhhab, which is one of the fiqh sects that produces solutions to the daily practical problems of the Muslim community, was accepted and spread among the Kurds over time. Kurdish scholars belonging to this madhhab have written many Kurdish works besides Arabic works in order to respond to their society's issues in the field of fiqh and to educate them in this field. Molla Ahmed Zinarekhi is one of the scholars who wrote a poetic work in the field of Shafii fiqh. He wrote this work so that Kurdish children studying in madrasahs can easily learn and memorize the summary of Shafii fiqh and as a contribution to Kurdish literature. It is seen that the main subjects and terms of Shafii fiqh are understood and successfully handled within the framework of the credible view in the madhhab. For this reason, an examination and evaluation on the offset printing and manuscript copies of the work will be beneficial both in terms of Shafii fiqh accumulation and Kurdish literature, and thus a verse Kurdish fiqh work will be recognized. This will facilitate the use of scientists related to the field, madrasahs and students who want to benefit from it.

Keywords: Islamic Law, Fiqh, Shafii Madhhab, Zinarekhi, Kurdish, Verse.

GİRİŞ

Fıkıh, Müslümanların günlük yaşantılarındaki amelî eylemlerini konu alan bir ilim olup Hz. Peygamber devrinden başlayarak çeşitli gelişim dönemlerinden geçmiştir. Bu dönemlerden en önemlisi müçtehit imamlar dönemi dediğimiz günümüzde varlığını sürdüren mezheplerin kurucularının yaşadığı dönemdir. 150/767'de dünyaya gelen ve 204/819'da vefat eden İmam Şafîî, fikhî görüşlerinin mezhepleştiği müçtehitlerden biri olup sonraki dönemlerde kurucusu olduğu bu mezhep İslam dünyasının çeşitli bölgelerine yayılmış ve farklı Müslüman milletler tarafından benimsenip günlük yaşantılarında onun mezhebindeki fikhî hükümlere göre hareket etmişlerdir.

İslam dinini kabul eden ilk milletlerden biri olan Kürtler, diğer Müslüman milletler gibi İslamî ilimlere ve özellikle fıkha rağbet göstermiş, günlük amellerini müçtehit imamların ve onları takip eden alimlerin ortaya koydukları fikhî görüşler çerçevesinde sürdürmeye çalışmışlardır. Mervânîler'den Nasrüddevle Ahmed devrinde (1011 - 1061) Kürtler arasında Şafîî mezhebi yaygınlaşmıştır. Meyyâfârikîn'de (Silvan) kadılık yapan Ebû Abdullah Muhammed b. Beyân el-Kâzerûnî (ö. 455/1063) ve ardından talebeleri Şafîîliğin bölgede yayılmasını sağlamıştır.¹ Bu mezhebin bölgede kökleşmesinde Bağdat'ta bulunan Nizâmiye Medresesi'nin ilk müderrisi olan Şafîî fakih Ebû İshak eş-Şîrâzî'nin (ö. 476/1083) yetiştirdiği öğrencilerin önemli etkisi olduğu söylenebilir. Nitekim bu dönemde Nizâmiye medreselerinden biri de Mervânîler'in hâkimiyetindeki Cizre'de kurulmuştur. Aynı dönemde İran'ın batısındaki Şehrizor, Dînever, Hemedân, Nihâvend ve Ahvaz yörelerini kapsayan bölgede yaşayan Kürtler'in kurduğu Hasanveyhîler Emirliği'nin (959-1015) başşehri Dînever'de Şafîî âlimi İbn Kec ed-Dîneverî (ö. 405/1015) kadılık yapmıştır.² Gerek Selçuklu veziri Nizamülmülk'ün açtığı Nizamiye medreseleri ve gerekse Selâhaddîn-i Eyyübî başta olmak üzere Eyyübilerin etkisiyle Kürtlerin yaşadığı bölgelerde Şafîî mezhebinin hızlı bir şekilde yayıldığı anlaşılmaktadır.³ Sonraki dönemlerde de Şafîî mezhebi Kürtler arasında hayatini devam ettirmiş ve o günden bu güne Kürtlerden çok sayıda Şafîî fıkıh alimi yetişmiştir.

Şafîî fıkıhına önemli katkılarda bulunan Kürt alimler, eserlerini genelde Arapça olarak telif etmişlerdir. Ancak azımsanmayacak sayıda Türkçe ve Kürtçe dilleriyle gerek tercüme gerekse telif eserler yazdıkları da görülmektedir. Arapça dışındaki diğer dillerde telif edilen eserlerde olduğu gibi Kürtçe yazılan fıkıh eserlerinde de temel amaç bu dili konuşanların günlük hayatlarını ilgilendiren fikhî hükümleri daha rahat anlamalarını sağlamak ve medreselerde gerek ders kitabı gerekse yardımcı kitap olsun talebelerin istifade etmelerini kolaylaştırmaktır. Kürtçe yazılan fıkıh eserlerinin tamamına yakını Şafîî mezhebinin fıkıhına dair olup, içinde mensur eserler olmakla birlikte manzum eserlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. Bu durum, ezberin ön plana çıktığı medrese eğitiminde nazımın kolaylaştırıcı yönünden istifade etmenin amaçlandığını, aynı zamanda bu eserlerin müelliflerinin nazım kabiliyetlerini ve eğitimde buna önem verdiklerini göstermektedir.⁴

Son dönem Kürt âlimlerden biri olan Mela Ahmedê Zinârehî'nin yazdığı birçok eser arasında Şafîî fıkıhına dair yazdığı manzum eseri de bulunmaktadır. Müellifi tarafından bir kere ofset olarak basılan ve bu baskısı ile yazma nüshaları elimde bulunan bu eserin çeşitli açılardan tanıtılması ve tahlil edilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Böylece ISBN'li basımı yapılmamış bir eserden ilmi çevrelerin haberdar olmasını sağlama ve onunla ilgili yapacağımız değerlendirmeler vasıtasıyla eserin içeriği, metodolojisi, kaynakları hakkında bilgi sahibi kılma şeklinde ilim dünyasına bir katkı sunulmuş olacaktır. Bu kapsamda önce müellif ve diğer eserleri hakkında kısa bilgiler verilecek sonra da fıkha dair söz konusu eseri tahlil edilecektir.

1. ZİNÂREHÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ

Şafîî fıkıhı ile ilgili eserinin değerlendirmesine geçmeden önce müellifin kısaca hayatı ve diğer eserleri hakkında kısa bilgiler verilecektir.

1 İzzuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebu'l-Kerem Muhammed b. Muhammed İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi'l-târîh*, thk. Ömer Abdüsselam Tedmûrî (Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, 2012) 7/438; Muhittin Özdemir, "Şafîî Mezhebinin Doğu Anadolu Ayağı ve Bingöl Örneği", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 7, (Nisan 2006), 350.

2 İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil*, 7/599; Ebu'l-Fidâ İsmail b. Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye*, thk. Salâh Muhammed el-Hiyemî, (Beyrut: Dâr İbn Kesîr, 2015), 13/25.

3 İlhan Baran, "Kürtler", *TDV İslam Ansiklopedisi*, (Ankara: 2019), Ek-2, 129.

4 Mahsum Aslan, "Kürtçe Fıkıh Eserleri", *Kürtçede İslâmî İlimler*, Edt. Abdulhadi Tumirtaş – Ferzende İdiz, (Van: Peywend Yayınları, 2021), 219-220.

1.1.HAYATI

Mela Ahmedê Zinârehî, 1937 yılında İdil'in (Hezex) Tepeköy (Hırabêrpin) köyünde dünyaya geldi. Aslen Kayı (Hedilê) köyünden olmakla beraber daha çok Bozburun (Zınârex) köyünde kalıp burada medrese müderrisi olarak görev yaptığından bu köy ile meşhur olmuştur. Babası Mela Yusuf, annesi Sıtî'dir.

Mela Ahmed'in çocukluğu Tepeköy'de (Xırabêrpin), gençliği bölgenin medreselerinde geçmiştir. Yedi yaşında iken Kur'an-ı Kerim ve temel dini bilgileri babasından öğrendikten sonra on küsur yaşında iken ilim öğrenmek için köyünden çıkmış ve Botan bölgesi ile Tor denilen bölgenin çeşitli köylerinde medrese eğitimi almıştır. Bu bağlamda, medreselerde okutulan 12 ilmi yaklaşık 15 yıllık bir eğitimle tahsîl etmiştir. Mela Muhammed Zıvıngî, Mela Abdullah Fırfelî, Mela Sadullah Basîskî, Mela Süleyman Banîhî, Mela Beşir Halilî ve Şeyh Halil Serdefî gibi bölgenin en meşhur hocalarından ders almış ve son olarak Cizre şeyhi Şeyh Seyda Muhammed Said'den ders alıp onun yanında bu ilimlerin genel icazetini almıştır.

Medrese eğitimini tamamladıktan sonra Bozburun (Zınarex) köyünde fahrî imamlığa başlamış daha sonra sırasıyla Seregir (Serêgir), Bozburun (Zınarex), Camili (Mızgevtok), İdil (Hezax) merkez ve Şanlıurfa'nın Birecik ilçesine bağlı Şekerköy'de resmî imamlık yapmıştır. 1998 yılına kadar resmi imamlık görevi yapan Mela Ahmed bu tarihte emekli olup İdil'e geri dönmüştür.

Mela Ahmed, ilmi icazet aldıktan sonra bir müddet hocası Şeyh Seyda'nın medresesinde müderrislik yapmış, ardından fahrî imamlığa başladığı tarihten İdil'deki görevi sona erinceye kadar imamlık vazifesinin yanında, kurduğu medresede talebeler yetiştirmiştir. Bu arada Camili (Mızgevtok) köyündeki göreviyle birlikte şiirler yazmaya ve ilmi eserler telif etmeye başlamıştır. 2012 yılına kadar ilmi faaliyetlerine devam eden Mela Ahmed, 17 Mart 2018 tarihinde Mardin'de vefat etmiş ve İdil'de defnedilmiştir.⁵

1.2.ESERLERİ

Mela Ahmed'in yedisi nazım, beşi nesir olmak üzere on iki eseri bulunmaktadır. Nesir türünden olan eserlerinin dördü risale mahiyetindedir. Divanındaki bazı Arapça şiirleri ile tefsirinin Arapça kısmı dışında kalan bütün eserleri Kürtçe'nin Kürmancî lehçesiyle kaleme alınmıştır. Akaid, fıkıh, hadis usulü ve Arap diline dair eserlerini, eğitim gördüğü ezbere dayalı medrese geleneğinin de etkisiyle manzum olarak telif etmiş olması, medreselerde bunu okuyacak talebelerin ezberlemesinin kolay olması ve Kürt edebiyatına da bir katkı olması amacına yöneliktir. Bunlardan *Dîwan*'ı Nûbihar Yayınları tarafından basılmış olup mevlid, akaid, fıkıh, hadis usulü ve tefsire dair Nebe, Mülk ve on kısa süre ile ölümlere telkîn eserleri Kürtçe'nin Arap alfabesiyle ofset olarak basılmıştır. Konulu tefsiri ile Arapçanın sarf ve nahve dair eserleri ise henüz basılmamıştır.

Eserleri şunlardır:

a. *Dîwân: Dîwâna Şi'r û Ğazelê Modern û Sitratecî*⁶: Hem Latin hem de Arap harfleriyle Nûbihar Yayınları tarafından basılmış olan bu eseri Mela Ahmed'in şiirlerinin toplandığı bir çalışma olup 38 şiirden ve yaklaşık 2550 kûsür beyitten oluşmaktadır.

b. *Fekiyê Narincî Mevlûdâ Kürmancî*⁷ (Mevlid): Mela Ahmed'in Hz. Peygamber'in nesebini, şemailini, bazı mucizelerini ve doğumunu anlattığı ve mevlid diye isimlendirdiği şiirleridir.

c. *Hulâsâ Akîdâ Müsülmanê Sünnî*⁸ (Sünnî Müslümanların Akaidinin Hülasası): Mela Ahmed, yaklaşık 500 beyitten oluşan ve Sünnî Müslümanların inanç esaslarını özetleyen bu eserini, genelde Sünnî – Eş'arî düşünceye göre yazmış, sadece tekvin sıfatı ile kaza ve kader kavramları konusunda Maturidi'nin düşüncesine yer vermiştir.

d. *Tefsîrâ Kürmancî û Tercümâ Muhcetü'l-Fevâid ve'l-Esrâr fî Tefsiri Âyâti'l-İmâni ve'l-Cihâdi ve'l-İhtibâr*⁹ (İman, Cihâd ve İhtibâr ile İlgili Ayetlerin Tefsiri): Mela Ahmed'in, Kur'an-ı Kerim'in iman, cihad, sabır, imtihan

5 Mela Ahmed'in hayatı ile ilgili bkz. Taha Nas, "İdilli Bir Alim: Molla Ahmed Nas ve Eserleri", *Uluslararası Geçmişten Günümüze İdil Sempozyumu*, Edt. M. Nesim Doru, (İstanbul: Şırnak Üniversitesi Yay. 2011, 363-366; Taha Nas, "Nêrineke Giştî Li Jiyana Mela Ahmedê Zinârehî û Kesayetiya Wî Ya İlmî û Edebî", *Dîwan*, Edt. Taha Nas – Tahirhan Aydın – Abdurrahman Adak – Zülküf Ergün, (İstanbul: Nûbihar, 2018) 9-12.

6 Mela Ahmedê Zinârehî, *Dîwan*, Edt. Taha Nas – Tahirhan Aydın – Abdurrahman Adak – Zülküf Ergün, (İstanbul: Nûbihar, 2018).

7 Mela Ahmedê Zinârehî, *Fekiyê Narincî Mewluda Kürmancî*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

8 Mela Ahmedê Zinârehî, *Xulasa Akîda Musulmanê Sünnî*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

9 Mela Ahmedê Zinârehî, *Tefsîra Kürmancî û Tercuma Muhcetü'l-Fevâid ve'l-Esrâr fî Tefsiri Âyâti'l-İmâni ve'l-Cihâdi we'l-İhtibâr*, Müellif Nüşhası.

ve benzeri konularla ilgili ayetlerini seçip önce Arapça sonra da bunun bir tercümesi mahiyetinde Kürtçe tefsir ettiği eseridir.

e. *Tefsîrâ Herdu Şehâdetâ Dıgel Fatihe û Dıgel Deh Sûretê Kın10* (Kelime-i Şehadet, Fatiha ve On Kısa Sûrenin Tefsiri): Müslümanların iman etmek için söyledikleri kelime-i şahadet ve namazlarının her rekatında tekrar ettikleri Fatiha sûresi ile Fil sûresinden Nas sûresine kadarki on kısa sûrenin Kürtçe manasından ve orta genişlikte tefsirinden oluşan bir risaledir.

f. *Tefsîra Sûretê Nebe/Amme11* (Nebe Sûresinin Tefsiri): Çokça okunan Nebe sûresini Müslümanlar anlasınlar ve istifade etsinler diye Melâ Ahmed'in orta genişlikte bu sûreyi tefsir ettiği risalesidir.

g. *Tefsîra Suretê Mülk/Tebarek12* (Mülk Sûresinin Tefsiri): Müslümanlar Mülk sûresini de çokça okudukları için onun manasını anlayıp istifade etsinler diye Melâ Ahmed'in orta genişlikte onu tefsir ettiği risalesidir.

h. *Telkînâ Mıriyâ û Va'za Sağâ û Hinek Du'ane13* (Ölümlere Telkin Yaşayanlara Vaaz ve Bazı Dualar): Bu risalede toplumun anlamını bilmeden Arapça olarak okudukları telkîn, hatim, yemek, taziye, istihâre, korku ve benzeri duaların asılları ve Kürtçeye tercümelere yer almaktadır.

1. *Kıtra Nahwê ya Kürmancî14*: Mela Ahmed'in bu manzum eseri Arap dilinin cümle yapısına dair Kürtçe yazılmış bir eser olup nahiv ilminin konularının çoğunu içermektedir. İsminden de anlaşıldığı üzere bu eser, İbn Hişam'ın *Katru'n-nedâ* adlı eserinin nazım şeklinde bir tercümesi gibidir. Müellif *Katru'n-nedâ*'nın bazı şerhlerinden de birtakım bilgilere yer vermiştir.

i. *'Iziya Serfê ya Kürmancî15*: Arap dilinin kelime yapısıyla ilgili olan sarf ilmine dair bu eser de Kürtçe ve manzum bir eserdir. İsminden de anlaşıldığı üzere medreselerde okunan *İzzî* adlı meşhur eserin bir tercümesi mahiyetindedir. Ancak Mela Ahmed geçirdiği beyin kanaması sebebiyle bu eserini tamamlayamamış, “nakıs” konusunun sonlarına yaklaşmış, lefifü'l-mekrûn konusuna ulaşmaya üç sayfa kalmıştır.¹⁶

j. *Kürtîyâ Fıkhâ Şafîî bi Suâl û Cevâb û Nazma Kürmancî17* (Sorulu Cevaplı Kısa Kürtçe Manzum Şâfiî Fıkhî): Şâfiî fıkhına dair olan bu eser, makalemizde incelemeyi düşündüğümüz eser olup çeşitli açılardan incelenip hakkında bilgi verilecektir.

2. ESERİN İSMİ, TELİF SEBEBİ, KAYNAKLARI, DİLİ VE EDEBÎ YÖNÜ

“Sorulu Cevaplı Kısa Kürtçe Manzum Şâfiî Fıkhî” şeklinde Türkçeye tercüme edebileceğimiz eserin orijinal tam ismi *Kürtîyâ Fıkhâ Şafîî bi Suâl û Cevâb û Nazma Kürmancî* şeklindedir. İsminden de anlaşıldığı üzere Şâfiî mezhebinin fıkhının özü mahiyetinde bir eser olup Kürtçenin Kürmancî lehçesiyle yazılmış konu başlıkları soru şeklinde, konular ise manzum şekilde takdim edilmiştir. Elimizde üç nüshası bulunmaktadır. Biri müellifin kendi el yazısıyla olan nüshadır. Diğer bir tanesi ise müellifin medreseden arkadaşı ve hattı çok güzel olan Mela Abdullahê Dêrgulî'nin hattıyla olanıdır.¹⁸ Üçüncü nüsha ise Dêrgulî'nin hattıyla olan nüshanın müellif tarafından yapılmış bazı tashihlerden sonraki ofset baskısıdır. Üç nüsha da Kürtçenin Arap harfleriyle yazılmıştır. Biri ibadetler diğeri muamelat olmak üzere iki parça şeklinde telif edilen eserin ibadetler kısmı 576, muamelat kısmı ise 824 beyit olup toplamda 1400 beyitten oluşmaktadır. Birinci bölümün metin kısmı 63, ikinci bölümün ise 95 sayfa olup her sayfa 12 satırdan oluşmaktadır. Müellif eserinin her iki bölümünün de kapak sayfalarında eseri tamamladığı yılı yazmış olmakla birlikte eserin sonunda daha detaylı bir şekilde, bu eserini Perşembe günü hicri 10 Ramazan-ı şerif 1423'te miladı 4 Mart 1993'te tamamladığını belirterek kayıt altına almıştır.¹⁹

10 Mela Ahmedê Zinârehi, *Tefsîra Herdu Şehâdetâ Dıgel Fatihe û Dıgel Deh Suretê Kın*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

11 Mela Ahmedê Zinârehi, *Tefsîra Suretê Nebe/Amme*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

12 Mela Ahmedê Zinârehi, *Tefsîra Suretê Mülk/Tebarek*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

13 Mela Ahmedê Zinârehi, *Telqêna Mıriya û Va'za Sağa û Hinek Duane*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

14 Mela Ahmedê Zinârehi, *Qıtra Nahwê ya Kürmancî*, Müellif Nüshası.

15 Mela Ahmedê Zinârehi, *'Iziya Serfê ya Kürmancî*, Müellif Nüshası.

16 Müellifin eserleri ile ilgili daha detaylı bilgi için bkz. Nas, İdilli Bir Alim, 366-370; Nas, *Nêrineke Giştî*. 12-18.

17 Mela Ahmedê Zinârehi, *Kürtîyâ Fıkhâ Şafîî bi Suâl û Cevâb û Nazma Kürmancî*, (Nusaybin: Ofset b., t.y).

18 Müellif yazdığı manzum eserlerinden her birini tamamladıktan sonra medrese arkadaşı Mela Abdullahê Dêrgulî'ye gönderir ve onun güzel hattıyla bundan bir nüsha yazmasını isterdi. O da bu isteği yerine getirir ve böylece onun güzel hattıyla da eserlerinin bir nüshası meydana çıkmış olurdu.

19 Zinârehi, *Kürtîyâ Fıkhâ Şafîî*, 2/96; Ayrıca bkz. Hayrullah Acar, “Fikihnameyeke Menzûm Di Edebiyata Kurdî de: Risâletu Sefineti'l-ekrâd ilâ sebîli'r-reşâd/Sefîna Kurdân Ji Bo Ehlî Bajâr û Gundana Mela Abdülcelîlê Botî” *e-Şarkiyât İlmî Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1

Müellif, kitabın önsözünde ve sonucunda bu kitabının Kürtçenin Kürmancî lehçesiyle ve manzum olarak yazma sebebini, gayesini açık bir şekilde ifade etmiştir. Şöyle ki, kendisinin de yetiştiği medrese eğitiminde başvurulması ve böylece Şâfiî fikhının bir özeti olan bu kitap kanalıyla Kürt çocuklarının onu okuduklarında günlük hayatlarında ihtiyaç duydukları Şâfiî fikhını ve dolayısıyla dinlerini hemen öğrenip anlamaları gerçekleşecektir. Zira ona göre günümüzde Kürtlerin/Kürmanların çocukları için bu çok gerekli ve gaye edinilmesi gereken bir husustur.²⁰ Eserini manzum olarak telif etmesini ise eserin mukaddimesinde çocukların onu çabuk ezberleyebilmelerini sağlama olduğunu ifade ederken, eserin sonuç kısmında ise bu kitabı manzum olarak telif etmesindeki gayesinin Kürtçenin/Kürmancînin edebiyatına katkı sunmak olduğunu belirtmiştir.²¹ Buna göre manzum olarak kaleme almasındaki amacının hem medrese eğitiminde ezberlenmesini kolaylaştırma hem de Kürtlerin edebiyatına bir katkı sunma olduğu anlaşılmaktadır.

Mela Ahmed, diğer manzum eserlerinde olduğu gibi bu eserini de Kürtçenin Kürmancî lehçesinin kendi yöresinde konuşulan şivesiyle telif etmiştir. Fıkıh ilmi tabiatı gereği terimleri çok olan bir alan olduğundan ve medrese çevrelerinin Kürtçesinde bu terimler genellikle kullanıldığından müellif de eserinde genelde bu terimlerin aslını kullanmıştır. Bu da eserin manzum olmasının yanı sıra belirli bir dereceye kadar anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bununla birlikte sade, anlaşılır ve akıcı bir dille konuları ifade ettiği söylenebilir.

Müellif, Kürt edebiyatına katkı amacıyla da yazdığını ifade ettiği eserini beyit tarzında telif etmiştir. 1400 beyitten oluşan eser, uzun manzum eserler kategorisine girer. Bütün beyitleri kendi içinde kafiyelidir. Kafiye şeması aa, bb, cc... şeklindedir. Eser, klasik Kürt edebiyatındaki pek çok didaktik eser gibi aruzun mutekârib bahrinin “fe‘ûlun fe‘ûlun fe‘ûlun fe‘ûlun” vezninde telif edilmiştir.

Müellif eserini telif ederken hangi kaynaklara dayandığını belirtmemiştir. Ancak kütüphanesindeki eserlere baktığımızda başta Ebû Şüccâ‘ın (ö. 500/1107) *el-Ğâyetü ve t-takrîb* ve bunun şerhi mahiyetinde olan İbnü'l-Kasım'ın (ö. 918/1512) *Fethu'l-ğarîbi'l-mücîb fî şerhi elfâzi t-takrîb*'i ile Nevevî'nin (ö. 676) *Minhâcü t-tâlibîn ve 'Umde-tü'l-müftîn* adlı eseri ve bunların şerhlerine dayandığını söylemek mümkündür. Nitekim bölge medreselerindeki müderrislerin ve talebelerin elinde yer alan, eğitimde ve fetvada başvurdukları temel eserler bunlardır.

3. ESERİN MUHTEVASI

Müellif kitabının başına besmeleyi yazdığı gibi ilk beyitte de eserinde yer vermeyi düşündüğü hususlardan hiçbir şey eksik kalmasın diye Allah'ın adıyla başladıklarını ifade etmiştir. Allah'a hamd, Peygamber'e, onun âl ve ashabına salat ve selam olsun dedikten sonra bu eseri niçin telif ettiğini ve manzum olarak telif etmesinin sebebini ifade edip fıkıh konularına geçer. Şimdi onun ele aldığı ana fıkıh konularını – bazı alt başlıkları zikretmeden - ve her bir konu ile ilgili kaç beyit telif ettiğini aktarmaya çalışacağız:

BİRİNCİ BÖLÜM: İBADETLER

Konu Başlığı	Beyit Sayısı	Konu Başlığı	Beyit Sayısı
Mukaddime	6	Cuma Namazı (Lîmêja Cum'ê)	19
Tahâret (Teharet)	9	Bayram Namazları (Lîmêja Herdu Îda)	11
Su Kısımları (Qîsmê Âvê)	14	Güneş ve Ay Tutulması Namazı (Lîmêja Rojxîrabûnê û Ya Heyvxîrabûnê)	5
Abdest (Destmêj)	17	İstiskâ Namazı (Lîmêja Teleba Avdanê)	8
Gusül (Şîştın)	14	Korku Namazı (Lîmêja Tîrsê)	14
Teyemmüm (Teyemmum)	18	Cenaze Namazı (Lîmêja Cenazê)	19
Mestler Üzerine Mesh (Mesha Ser Herdu Xufîka)	11	Zekat (Zekat)	15
Necaset (Necaset)	19	Zekatta Nisab Miktarları (Qederê Zekatê)	14
İstincâ (İstinca)	10	Hayvanlarda Zekat Nisabı (Qederê Zekata Dewar û Pez)	13

(15), Nisan – 2016, 381-382.

20 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/2.

21 Zinarexî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/2, 2/96.

Kadının Gördüğü Kanlar (Xûnê Pirekê)	21	Para ve Kadının Süsününun Zekatı (Qederê Zekata Pera û Çeka)	19
Namaz (Lımêj)		Fitre Zekatı (Zekata Fitrê)	21
Farz ve Sünnet Namazlar (Lımêjê Ferz û Yê Sunnet)	16	Oruç (Rojî)	22
Namazın Vakti (Wextê Lımêjê)	10	Kefâret (Kefaret)	12
Namazın Şartları (Şertê Lımêjê)	12	İtikâf (Î'tikaf)	8
Namazın Rükünleri (Ruknê Lımêjê)	12	Hac (Hec)	18
Namazın Sünnetleri (Sunnetê Lımêjê)	5	Umre ve Tavaf (Umre û Tewaf)	11
Namazın Eb'âzı ve Heyetleri (Eb'adê Lımêjê û Heyatê wê)	36	İhramlıya Yasak Olan Şeyler (Ew Tıştê Ku Heram ın Ser Yê Ku Dı İhrama de)	23
Namazı Bozan Şeyler (Tıştê Ku Lımêjê Betal Dıkın)	6	Hac Hükümlerinin Tamamlanması (Temambûna Ehkamê Hecê)	17
Sehiv Secdesi (Secda Sehwe)	17	Udhiye (Dehî)	15
Cemaatle Namaz (Lımêja Cema'at)	12	Akika (Eqîqe)	3
Yolcu Namazı (Lımêja yê Musafir)	24		

İKİNCİ BÖLÜM: MUAMELAT

Konu Başlığı	Beyit Sayısı	Konu Başlığı	Beyit Sayısı
Satım Akdi (Behsa Firotinê)		Liân (Lî'an)	18
Satım Akdinin Kısımları (Qısmê Firotinê)	5	İddet (Îdde)	15
Satım Akdinin Rükünleri (Ruknê Firotinê)	7	İstibrâ (İstibra)	5
Satım Akdinin Şartları (Şertê Firotinê)	3	Yakınların Nafakası (Nefeqê Yê Nêzik)	19
Muhayyerlik (Xiyarî)	8	Hidâne (Hidane)	7
Satışı Caiz Olmayan Şeyler (Ew Tışta Ne Durust e Firotina wê)	13	Cinayetler (Cinayat)	17
Satışta Haram Olan Hususlar (Tışta Heram Dı Firotinê de)	8	Kıyas (Qıyas)	10
Selem (Selem)	14	Kan Çeşitleri (New'ê Xûnê)	25
Riba ve Çeşitleri (Rıba û New'ê wê)	16	Kasâme (Qesame)	6
Borç (Deyn)	3	Hadler (Hudûd)	
İcâre (Îcare)	14	Zina Haddi (Haddê Zınê)	9
Rehin (Gerew)	11	Kazif Haddi (Haddê Avêtınê)	7
Hacir (Hecır)	7	İçki Haddi (Haddê vexwarına Araqê)	4
Havâle (Hewale)	11	Hırsızlık Haddi (Haddê Dızîyê)	9
Damân (Deman)	10	Yol Kesme Haddi (Heddê Wa Kesê Ku Riya Qut Dıkın)	10
Kefâle (Kefale)	3	Nefse, Cana, Mala Saldırı ve Hayvanların Telef Ettiği (Hucûmkırın û Telefırına Heywana)	4
Şirket (Şirket)	9	Bağilerle Savaş (Şerê Buxata)	12
Vekâlet (Wekale)	12	Mürtedin Cezası (Heddê Yê Murted)	4
İkrâr (İqrar)	11	Namazı Terk Etme Cezası (Heddê Wî Yê Ku Terka Lımêjê Dıkê)	5
Âriyet (Ariyet)	7	Cihat (Cîhad)	
Gasp (Xesb)	7	Cihadın Çeşitleri ve Şartları (New'ê Cîhadê û Şirtê Wê)	5

Şüf'a (Şuf'a)	12	Kafirlerin Esirleri (Êsîrê Kafıra)	9
Kırâz (Qirad)	9	Ganimet (Rehela Yê Kuştî û Malê Xenîme)	10
Müsâkât (Musaqat)	14	Fey Paylaşımı (Levakırına Fey'ê)	3
Cu'âle (Ce'ale)	5	Cizye (Cizye)	10
Müzâraa ve Mühâbera ²² (Muzarea û Muxabera)	6	Av ve Kesilen Hayvanlar (Nêçîr û Heywanê Têne Serjêkırın)	
İhya (Saxkırına Erdê Mirî)	7	Hayvan Kesimi (Serjêkırına Heywana)	6
Vakıf (weqıf)	8	Hayvan Avlama (Nêçîra Heywana)	8
Hibe (Hibe)	12	Yenilen ve Yenilmeyen Şeyler (Ew Tısta Ku Durust e Xwarına wê û Ewa Ku Ne Durusta Xwarına Wê)	17
Lukata (Luqata)	28	Yemin (Sûnd)	10
Lekît (Leqît)	5	Nezir (Nezır)	8
Vedîa (Wedi'a)	7	Kaza (Qeda)	20
Ferâiz (Feraid)	48	Hüküm (Hukum)	10
Vasiyyet (wesıyyet)	9	Paylaşım Yapan (Yê Ku Levakırınê Dıke)	7
Nikah (Nîkah)	22	Şahitlik (Şehdebûn)	15
Nikahı Haram Olan Kadınlar (Jımikê Heram)	21	Haklar (Huqûq)	12
Kasım (Qasım)	6	Azat Etme (Azadkırın)	7
Küsme (Xeyd)	4	Velâ (Wela)	6
Hul' (Xul')	5	Müdebber Kılma (Tedbîr)	5
Talak (Talaq)	25	Kitabet Akdi (Kitabet)	9
Îlâ (Îyla)	5	Ümmü'l-Veled (Cariye Diyê Zaroka)	11
Zihâr ve Kefâreti (Zihar û Kefaretê wê)	7	Hâtıme (Temam Bû)	6

Müellif eserinde Şâfiî mezhebinin hulasasını vermeye çalıştığından daha önce de ifade ettiğimiz gibi mezhebin *Min-hâcu't-talibîn* ve şerhleri ile İbnü'l-Kasım'ın (ö. 918/1512) *Ğâyet* şerhi gibi çeşitli temel eserlerinden istifade ettiği anlaşılabilir. Bu sebeple ele aldığı konular açısından kimi zaman diğer bazı eserlerle de mukayese etmekle birlikte ağırlıklı olarak bu eserle bir mukayesesi yapıp, iki eserin de konu edindiği ortak bahisler genelde zikredilmeksizin, farklı olarak eserinde yer verip beyan ettiği hususları zikretmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

Müellif, taharet bahsinde temizliğin vasıtaları olarak su, toprak, taş ve tabaklamadan söz ederken²³ *Ğâyet*'te böyle bir tasnifle konu işlenmemekte, her birine ilgili olduğu konu incelenirken yer verilmektedir. Temizleyici olup olmaması açısından suların tasnifi konusu ele alınırken kulleteyn miktarı olmakla birlikte değişime uğrayanın necis olduğu her iki eserde de ifade edilmiştir. Fakat *Ğâyet*'te bu değişimin mahiyeti belirtilmezken, Zinârehi'nin eserinde bunun koku, tat veya renk değişimi olduğu belirtilmiştir.²⁴ *Ğâyet*'tin müellifi Kitabü't-tahare altında altın ve gümüş kapların kullanımı ile genel olarak misvak kullanımının hükmünden bahsederken,²⁵ Zinarexi altın ve gümüş kapların kullanımından bahsetmez, misvak kullanmayı da abdestin sünnetlerinde biri olarak zikretmiştir.

Zinârehi, abdesti bozan şeyler bahsinde, *Ğâyet*'te zikredilen Şâfiî'nin kavli cedidine göre kişinin arka deliğine elin avuç içiyle dokunmasının abdesti bozacağı şeklindeki maddeyi zikretmemiştir.²⁶ Sargı üzerine mesh konusunda, *Ğâyet*'te ifade edilenlere ilave olarak, sargının kaldırılmasının mümkün olduğu durumda sargının kaldırılıp altının yıkanması gerektiğini, kaldırmayacağı durumda ise üstünün meshedileceğini belirtmiştir.²⁷ *Ğâyet*'te her farz namaz için

22 Müzâraa ve Mühâbera: Zinârehi'nin bu eserinde ifade ettiği üzere bu her iki ıstılah, bir kimsenin bir araziden çıkan ürünün bir miktarı karşılığında bu araziyi işlemek üzere sahibinden teslim almasıdır. Müzâraada tohum tarla sahibinden, mühâberada ise tohum tarlayı işleyen kişidir.

23 Zinârehi, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/2-3

24 Zinârehi, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/4.

25 Kadî Ebû Şuccâ' Ahmed b. Hasan b. Ahmed el-İsfehânî, *Metnü Ebî Şuccâ' el-Müsemma el-Ğâyetü ve't-takrîb*, (Kahire: Mektebetü'l-Cumhuriyyeti'l-Arabiyye, t.y.), 3.

26 Ebû Şuccâ', *el-Ğâyetü ve't-takrîb*, 4.

27 Zinârehi, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/9-10.

ayrı teyemmüm alınması gerektiği ve tek teyemmümle kişinin istediği kadar sünnet kılabilceği şeklinde belirtilen husus²⁸ müellifimiz tarafından zikredilmemiştir. Zinârehî, *Ğayet*'ten farklı olarak mestler üzerine meshin abdestte bir ruhsat olduğu şeklindeki hükme ve mestin şartlarından birinin onun temiz olması gerektiği hususa yer vermiştir. Yine o, necasetler konusunu ise mukayese ettiğimiz eserden çok daha sistematik olarak ağır, hafif ve ikisinin ortası şeklinde taksim edip daha detaylı bir şekilde aktarmıştır. Affedilen necasetlerden sinek, bit vb. akıcı kanı olmayanlara ek olarak, *Ğayet*'ten farklı olarak Zinârehî'nin eserinde, elbise ve bedende kan ve irin gibi necasetlerin az miktarda olanı, gözün görmeyeceği derecede az olan necasetler ile yoldaki necis çamur ve damlaların affedilen necasetler türünden olduğu belirtilmiştir.²⁹ Zinârehî, abdesti bozmanın adabı başlığı altında mukayese ettiğimiz eserde zikredilen hususlara ilave bazı hususları daha zikretmiştir.³⁰ O, hayız, nifâs ve istihâza ile ilgili hükümleri verirken yine daha detaylı bilgiler vermiştir. Bu bağlamda hayız ve nifas sebebiyle kılınmayan namazların kaza edilmeyeceğini, oruçların ise kaza edileceğini, bu ikisine haram olan şeylerin müstehazaya haram olmadığını, ancak her farz namaz için tenâsül uzvunu yıkaması ve abdest alması gerektiğini, bir abdestle ancak bir farz ve dilediği kadar sünnet kılabilceğini belirtmiştir.³¹

Zinârehî, farz namazların başlangıç ve bitiş vakitlerinden sadece akşam namazının bitiş vaktini *Ğayet*'te geçtiği gibi ele almamaktadır. *Ğayet*'te Şâfiî'nin "bir kimsenin ezan okuyup, abdest alıp, avreti örtüp beş rekat namaz kılmasıyla akşam namazının vaktinin sona ereceği" şeklindeki kavli-i cedid görüşünü verirken, Mela Ahmed eserinde, *Minhâc*'da Nevevî tarafından tercih edilen ve Şâfiî'nin "kırmızı şafağın batmasıyla akşam namazının vaktinin sona ereceği"³² şeklindeki kavli-i kadim görüşüne yer vermiştir. Yine *Ğayet*'te müekked olup olmadığı belirtilmeksizin öğle namazından önce dört rekat revatib sünnet bulunduğu belirtilirken, müellifimiz Nevevî'nin *Minhâc*'da zayıf görüş olarak verdiği bu görüşü zikretmeyip iki rekatın müekked, diğer iki rekatın gayr-i müekked olduğu şeklinde mezhepte racih olan görüşe yer vermiştir.³³ Müellif namazın rükünlerini sayarken *Ğayet*'te bir rükün olarak sayılan "namazdan çıkma niyetini"³⁴ bir rükün saymayarak Nevevî'nin tercihinine göre hareket ettiği görülmektedir.³⁵ Müellif, namazın içindeki sünnetlerin iki çeşit olduğunu, bir kısmının hey'ât, diğer kısmının ise terkedildiğinde yerine sehv secdesi yapılması sünnet olan eb'âz türü sünnetler olduğunu ve bunların sekiz tane olduğunu belirtirken, *Ğayet*'te eb'âz sünnetlerin ilk teşehhüd ve kunût duası olmak üzere iki tane olduğu ifade edilmiştir.³⁶

Mukayese ettiğimiz *el-Ğayet*'te günün beş vaktinde namaz kılınmayacağı ifade edilirken³⁷ Zinârehî, müteahhirin Şâfiîler'e uyararak bu vakitlerde namaz kılmanın tahrimen mekruh olduğunu ifade ederek aslında Hanefî mezhebinin bir ıstılahını kullanmıştır.³⁸ Nevevî ise *Minhâc*'da tahrimen veya tenzihen ifadelerini kullanmadan sadece mekruh olduğunu ifade ederken, *Ravza*'da ve *el-Mecmu*'da ise tahrimen mekruh olduğunu belirtmiştir.³⁹ Mela Ahmed, *el-Ğayet*'te yer almayan, sehv secdesini yapma sebeplerini detaylı bir şekilde açıklamıştır.⁴⁰ Cemaatle namazın hükmü ile ilgili de beş vakit namazı cemaatle kılmanın farz-ı kifaye olduğunu belirtirken, mukayese ettiğimiz eserden ve Şâfiî mezhebindeki racih görüşten farklı olarak – ki onlara göre sünnet-i müekkededir - Nevevî'nin tercihinine uyduğu görülmektedir.⁴¹

Zinârehî, cuma namazı ile ilgili bilgi vermeye başladığında farklı olarak, onunla yükümlü olana farz-ı ayn olduğunu ifade ederek önce hükmünü ortaya koymuş, ayrıca iki hutbenin şartları ve rükünlerini de izah etmiş ki bu da *el-Ğayet*'te yer almamaktadır.⁴²

28 Ebû Şuccâ', *el-Ğayetü ve 't-takrîb*, 6.

29 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/12-13.

30 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/14.

31 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/16.

32 Muhyiddin Ebû Zekeriyâ Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Minhâcü 't-tâlibîn ve 'Umdetü 'l-müftîn*, (Beyrut: Daru'l-Minhâc, 2005), 90; Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/19.

33 Nevevî, *Minhâcü 't-tâlibîn*, 115; Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/18.

34 Ebû Şuccâ', *el-Ğayetü ve 't-takrîb*, 9.

35 Nevevî, *Minhâcü 't-tâlibîn*, 103; Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/21.

36 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/22-23; Ebû Şuccâ', *el-Ğayetü ve 't-takrîb*, 9.

37 Ebû Şuccâ', *el-Ğayetü ve 't-takrîb*, 11.

38 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/25-26.

39 Nevevî, *Minhâcü 't-tâlibîn*, 91; Nevevî, *Ravzatü 't-tâlibîn ve 'umdetü 'l-müftîn*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcüd – Ali Muhammed Muavviz, (Riyad: Daru Alemi'l-Kütüb, 2003) 1/305; Nevevî, *el-Mecmû 'şerhu 'l-Mühezzeb*, thk. Muhammed Necîb el-Mutîi, (Cidde: Mektebetü'l-İrşâd, t.y.), 4/83; Şemsuddin Muhammed b. Hatîb eş-Şirbîni, *Muğni 'l-muhtâc ilâ ma 'rifeti me 'ânî elfâzi 'l-Minhâc*, (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1997), 1/199; Muhammed b. Kâsım el-Gazzî, *Fethu 'l-ğaribi 'l-mücib fi şerhi elfâzi 't-Takrîb*, (Ankara: Kalkan Matbaası, 2008), 30.

40 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/27-28.

41 Nevevî, *Minhâcü 't-tâlibîn*, 118; Ebû Şuccâ', *el-Ğayetü ve 't-takrîb*, 11; Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/28.

42 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/33-34.

Zinârehî, iki bayramla ilgili hükümleri aktarmadan önce farklı olarak bu iki bayramın hangi günlerde olduğunu ifade etmiştir.⁴³ O, *Ğâyet*'ten farklı olarak korku namazının çeşitlerinin izahına geçmeden önce ne olduğunu tanıtmıştır.⁴⁴ Zinârehî, *Ğâyet*'te geçen istiskâ namazının me'sûr duasına ve cenaze namazında meyyit için yapılan duaya⁴⁵ kendi eserinde yer vermemiştir.

Zinârehî, zekât konusunu işlerken *Ğâyet*'te geçen bilgilerden farklı olarak hayvanların sâime olmasının ne demek olduğunu açıklamakta, zekâtın verildiği limitlerin arasındakilerde ise zekâtın gerekmediğini de ifade etmektedir. Kimlere zekâtın verilemeyeceğini izah ederken, namaz kılmayanın bu fiilinden dönmeye için ona da zekât vermeyin demektir. Ayrıca sünnet olan tasadduk hakkında da bilgi vermektedir.⁴⁶

Zinârehî, yine mukayese ettiğimiz eserden farklı olarak Arapçada oruç anlamına gelen "savm"ın sözlük ve ıstılah anlamını konunun başında vermekte, sünnet olan oruçları aktarmaktadır. Oruç kazası olup tutamadan ölen kişinin yerine oruç tutmanın ve fidye vermenin hükmüne dair detaylı bilgiler vermekte, itikâfin sözlük ve ıstılah manasını ve hükmünü de vermektedir.⁴⁷

Zinârehî, *Ğâyet*'teki hükümlerden farklı olarak, haccın ve umrenin sözlük ve ıstılah anlamları ile hükümlerini vermiş, tavafın şartları ve sünnetlerini aktarmıştır. Haremin ağacını kesen kişinin cezasının ne olduğunu izah etmiş, muhsarın kim olduğunu ve hükmünün ne olduğunu beyan ettikten sonra ceza mahiyetinde kurban kesmenin, yiyecek vermenin veya oruç tutmanın yerini beyan etmiştir.⁴⁸

Zinârehî, eserin ikinci kısmına satım akdi ile başlamış ve *Ğâyet*'ten farklı olarak satım akdinin tanımını, rükün ve şartlarını beyan etmiş; meclis, şart ve ayıp muhayyerliklerini ve satışı caiz olmayan şeyleri daha detaylı bir şekilde anlatmış, ayrıca satışta yapılması haram olan hususlara da eserinde yer vermiştir. Selem akdini tanımlamış, ribânın çeşitlerini, borcun ne demek olduğunu ve şartlarını beyan etmiştir.⁴⁹ İcârenin ne olduğu, rükünlerinin neler olduğu ve telef etme durumunda tazminle yükümlü olup olmadığı hususları izah etmiştir. Rehnin ne olduğu ve şartlarının neler olduğu; hacr, havale, daman, şirket, vekâlet, ikrar, ariyet, gasp, şüf'a, kraz, müsâkât, müzâraa, muhabera vakıf, hibe, lukata, lekât ve vedîa ıstılahlarının ne anlama geldiğini ve örneklerle kefalet konusunu, şüf'a talebinde bulunmanın hangi şekillerde olabileceğini, kimlerin müsâkât akdi yapabileceğini beyan etmiştir.⁵⁰

Zinârehî, *Ğâyet*'ten farklı olarak ferâiz (miras) ıstılahını tanıtır ve mirasın ne zaman dağıtılacağını ve vasiyet ıstılahının ne anlama geldiğini beyan etmiştir.⁵¹

Zinârehî, nikâh bahsine başlarken farklı olarak nikâhın tanımını, sıhhat şartlarını; kişinin hanımları arasındaki taksimin, onların nüşûzunun ve hul'un ne demek olduğunu izah etmiş; talak, îlâ, zihâr, liân, iddet, istibrâ ve hidâne ıstılahlarının tanımını yapmıştır.⁵²

Zinârehî, cinayetler konusunda da *Ğâyet*'ten farklı olarak cinayetlerin çeşitlerini, kasâmenin ne olduğunu, kimin mürted, kimin bâği sayıldığını beyan etmiştir. Ayrıca o, devlet başkanının bâğilere güvenilir bir elçi gönderip onların neyden hoşlanmadıklarını ve varsa devlet başkanından bir zulüm iddialarının, devlet başkanı tarafından bu zulmün kaldırılması gerektiğini, buna rağmen karşı çakmalarına devam ederlerse onlara nasihatte bulunup sonra da savaşı tebliğ edeceğini belirtmiştir.⁵³

Zinârehî, yine *Ğâyet*'tekine ilave olarak Şâfiî mezhebinin fıkıh eserlerinde geçen şekliyle cihadın farz-ı kifaye ve farz-ı ayn şeklinde iki çeşidinin bulunduğunu ve bunların hangi durumlarda bu hükmü aldıklarını;⁵⁴ ganimet, fey' ve cizyenin ne olduğunu ve ortaklar arasındaki payları paylaşmanın kim olduğunu beyan etmiştir.⁵⁵

43 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/34.

44 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/37.

45 Ebû Succiâ', *el-Ğâyetü ve 'i-takrib*, 13-15.

46 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/41, 42-45, 49.

47 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/50-51, 53-54.

48 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 1/54-58, 60, 61-62.

49 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 2/2-8, 10.

50 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 2/10-12, 14, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23-24, 25-26, 29, 30, 31, 34-35.

51 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 2/36, 41.

52 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 2/42-43, 47-48, 49, 52-53, 55, 56, 59.

53 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 2/60, 66, 72-73.

54 Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muhammed b. Abdilkerîm er-Râfiî el-Kazvîni (ö. 623/1226), *el-Muharrer fi fîrû 'i 'ş-Şâfi 'iyye*, thk. Muhammed Hasan İsmail, (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005), 446-447.

55 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafîi*, 2/74, 76-78, 88.

Müsâbaka, yarış ve atış yapma ile bunların hükmü konusuna müellifimiz eserinde yer vermezken, *Ğâyet*'te bunun caiz olan ile caiz olmayan şekilleri beyan edilmiştir.⁵⁶

Zinârehî, haklara şahitlikte doğum ve hayız gibi genelde sadece kadınların muttali/bilgi sahibi olduğu hususlara dört kadının şahitliğinin dışında şahitliğin kabul edilmediğini ifade etmiş, ancak gerek *Minhâc*'da gerekse *Ğâyet*'te bu durumda dört kadının şahitliği gibi bir erkek ve iki kadının şahitliğinin de geçerli olabileceği ifade edilmiştir.⁵⁷

4. KONUYU ELE ALIŞ ŞEKLİ

Bilindiği gibi bir konunun tanınmasının ve öğrenilmesinin en önemli unsurlarından biri o konu içindeki ıstılahların doğru bir şekilde bilinmesidir. Bu sebeple Mela Ahmed eserinde fıkıh konularını işlerken, herkes tarafından bilinmediğini düşündüğü ıstılahları tanımlar. Örneğin istincâ nedir? Hac nedir? Umre nedir? Selem nedir? İcare nedir? vb. şekilde soru sorar ve ardından kimi zaman hem sözlük hem de ıstılah anlamını vererek⁵⁸ kimi zaman da sadece ıstılah anlamını vererek izah eder.⁵⁹ Ardından konunun çeşitleri açısından kendi içinde taksimini yapar ve bu çeşitlerin her birini tanıtır. Örneğin sular kaç çeşittir? Necaset kaç kısımdır? Kaç çeşit namaz vardır? şeklinde soru sorar ve ardından bu sorulara cevap vererek konuyu izah eder⁶⁰

Fıkıhın temel gayesi, mükellefin fiilinin hükmünü ortaya koymak olduğundan, fıkıh eserlerindeki meseleler bu gaye çerçevesinde incelenmiş konular olup bu bağlamda müellifimiz de meselelerin hükmünü genelde belirtmiş, ama muhtasar bir eser olduğundan ve müptediler için yazıldığından bu hükümlerin delillerine ve gerekçelerine yer vermemiştir.⁶¹ Yine Zinârehî, mükellefin bir fiilinin sahih ve geçerli olması için gerekli olan şartları ve rükünleri de açıklamıştır.⁶² Ayrıca bir amelin sıhhatini ortadan kaldıran, onu geçersiz kılan hususları da zikretmeyi ihmal etmemiştir.⁶³ Sonra genelde bazı amellerin vakitleri, süreleri, yapılış tarzı gibi ilgili diğer konuları ele almıştır.⁶⁴

Şâfiî mezhebi, temelde İmam Şâfiî'nin görüşleri olan kavillerden, mutekaddimûn Şâfiî fukahânın görüşleri olan vecihlerden ve muteahhirûn fukahânın tahrîc ve tercihlerinden oluşmaktadır. Ayrıca mezhebin naklinde ortaya çıkan farklılaşmayı ifade eden tarikler de bulunmaktadır. Hacimli eserlerde genelde bunlar ya açık bir şekilde sahiplerine izafe edilir ya da sahipleri belirtilmeden bir görüş olarak zikredilir. Muhtasar eserlerde ise genelde mezhepte racih görüş zikredilmekle birlikte, farklı bazı görüşler de sahipleri belirtilmeden kavil, vecih veya tarik olduğu ifade edilerek aktarılır. Ayrıca azhar – zâhir, esah – sahîh gibi tercih ifadeleriyle bu görüşler arasında tercihte bulunulur. Ancak müellifimizin bu eseri gibi Şâfiî mezhebinin özü mahiyetinde olup çok muhtasar olan eserlerde farklı görüşler belirtilemeksizin sadece mezhebin mutemet veya tercih edilen görüşü aktarılmaktadır. Mela Ahmed de çok muhtasar denilebilecek bu eserinde tespit edebildiğimiz kadarıyla yukarıda verdiğimiz; akşam namazının vaktinin kızıl şafağının batmasıyla son bulacağı ve namazdan çıkmaya niyet etmenin namazın bir rüknü olmadığı şeklindeki Nevevî tercihleri ile öğle namazından önce dört değil iki rekat müekked sünnet namazın bulunduğu şeklindeki racih görüşten oluşan üç mesele⁶⁵ hariç mezhebin *Ğâyet*'te geçen mutemet görüşünü aktarmıştır.

Fıkıh, Müslüman toplumların günlük hayatlarındaki amellerini düzenleyen bir disiplin olduğundan onun Arapça ıstılahları hem uygulama içerisinde hem de medreselerdeki eğitim vasıtasıyla Araplar dışındaki Müslüman milletlerin dillerinde de çokça kullanılmıştır. Bu çerçevede Kürtler arasında fıkıhın hayata tatbiki, fıkıh eğitimi ve telifi alanlarında fıkıh ıstılahlarının Kürtçe dilinde de sıkça kullanıldığı görülmektedir. Özellikle Kürtlerin gördüğü medrese eğitiminde Kürtçenin kullanıldığı ve bu ıstılahların Arapça'da olduğu gibi Kürtçe'ye yerleştiği bilinmektedir. Mela Ahmed de bu yaygın kullanıma binaen eserinde fıkıhın birçok ıstılahını tercüme etmeyerek Arapça adlarıyla ele almıştır. Örneğin, tahâret, teyemmüm, necâset, istincâ, zekât, kefâret, selem, icâre, havâle, kefâlet, şirket ve benzeri ıstılahları tercüme etmeyip olduğu gibi kullanmıştır.⁶⁶ Bazen ise bunların Arapçasını kullanmamış, Kürtçe karşılık-

56 Ebû Succâ', *el-Ğâyetü ve 't-takrib*, 44.

57 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 2/91; Nevevî, *Minhâcü 'l-İtâlibîn*, 570; Ebû Succâ', *el-Ğâyetü ve 't-takrib*, 47.

58 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/54, 65

59 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/13, 2/7, 10, 14, 16-18, 20-23, 24-25, 27, 29-31.

60 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/3-4, 11-13, 17-18.

61 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/5, 7, 9, 10, 16, 22-25.

62 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/8, 10, 19-21, 33-34, 41-42, 50, 2/2-3, 7.

63 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/7, 9, 11, 26.

64 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/11, 15-16, 18-19, 21, 35, 39.

65 Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/18, 19, 21.

66 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/2, 8, 11, 13, 40, 52, 2/6, 10, 14, 17.

larına yer vermiştir. Örneğin destmêj (abdest), şıştın (gusül), lımêj (namaz), rojî (oruç), firotın (satış/bey'), gerew (rehin) v.b. ıstılahların Kürtçesine yer vermiştir.⁶⁷ Eserin tamamı üzerinde yaptığımız detaylı inceleme neticesinde, ıstılahları tanıtırken anlaşılır ve doğru bir şekilde tanıttığını ve Kürtçe karşılıklarını da isabetli bir şekilde verdiğini söyleyebiliriz ki, bu da onun hem Kürtçe hem de Arapça dillerine hâkimiyetini göstermektedir. Ayrıca konuya dair örneklendirmelerde ve konuyu işlemedeki yetkinliği de görülmektedir.

Zinârehî'nin eserinde geçen konuları, Şâfiî mezhebinin mutemet görüşlerinin özünü ihtiva eden *Ğâyet*'te yer alan konular ile bir mukayese yaptığımızda, ıstıskâ namazı duası ve cenaze namazında ölü için okunan bazı dualar ile altın ve gümüş kapların ve misvakın kullanımının hükmü ile yarış yapmanın hükmü⁶⁸ hariç bu eserin *Ğâyet*'teki diğer meselelerin tümünü ele aldığı görülmektedir. Konuların verilmiş sistematiği de genelde aynı olmakla birlikte kimi zaman bazı meselelere iki eser farklı yerlerde yer vermiştir. Örneğin udhiyye ve akika kurbanı konularına *Ğâyet*'te av ve hayvan kesimi ana başlığı altında yer verilmişken, Mela Ahmed'in eserinde hac ana konusunun sonunda ele alınmıştır.⁶⁹

SONUÇ

İslam fikhı, tarih boyunca Müslüman toplumların ameli alandaki ihtiyaçlarına çözümler sunmuş, her devirde bu alanda fakihler yetişmiş ve yazılan eserler açısından da fikh mezheplerinde çok değerli bir birikim oluşmuştur. Bu manada Şâfiî mezhebine mensup fakihler de kendi dönemlerinde Şâfiî çevrelerin hem fetva ve yargı ihtiyacını hem de fikh eğitimi ihtiyacını karşılamak için çok sayıda eser telif etmişlerdir. Son dönem alimlerinden biri olan Mela Ahmed'in de bu fakihler arasında sayılabilecek nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Bölgemizin, medrese eğitimini alan ve medreselerde uzun süre müderrislik yapan çok sayıda alimi barındırdığı ancak bunların çoğunun eser telif etmediği, Mela Ahmed'in ise hem müderrislik hem de eser telif etme bakımında çevresindeki çoğu alimden farklılık arz ettiği görülmektedir. Mela Ahmed, Arap dilinin ve İslami ilimlerin çeşitli alanlarında manzum ve mensur eserler telif ettiği, bu çok yönlü ilmi birikiminin yanı sıra Şâfiî fikhı alanında yazdığı manzum eserle de bu alanda önemli bir birikime sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Mela Ahmed'in bu eseri, edebiyat açısından değerlendirildiğinde uzun manzum eserler kategorisinde olup Kürtlerin edebiyatına katkı sunacak niteliktedir. Bu eser bir fikh eseri olarak değerlendirildiğinde hacimli fikh eserleri arasında Şâfiî mezhebi fikhının bir özeti mahiyetindedir. Medreselerde Kürt çocuklarına bunun okutulup ezberletilmesi durumunda Şâfiî fikhının özü öğrenilmiş olacaktır. Dolayısıyla bölge insanının ihtiyacının göz önünde bulundurulduğu ve okunması durumunda hem çocuklar hem de halk tarafından istifade edileceği söylenebilir.

Molla Ahmed'in eserini mezhebin temel muhtasar eserleriyle mukayese etmemiz neticesinde, mezhebin mutemet kaynaklarından istifade ettiği, bir meselede mezhep içindeki farklı görüşlere yer vermeden genelde mezhebin mutemet ana görüşüne yer verdiği, böylece mezhebin tercih ehli fakihler tarafından tercih edilmiş racih görüşün öğrenilip bilinmesini amaçladığı da anlaşılmaktadır.

Bu eserde müellifin, Şâfiî fikhının temel ıstılahlarının çoğuna yer verdiği görülmektedir. Ancak bunların bir kısmının Arapçasına yer verip onların Kürtçe tanımını yapmış ve daha sonra da birçok yönüyle bu kavramları izah etmiştir. Arapça olan bu ıstılahlar Kürtçede de aynı şekilde kullanılan ve genelde Kürtçe yaygın bir karşılığı oluşmamış terimlerdir. Müellif, Kürtçe olarak toplum içinde fikhî bir ıstılah haline gelmiş kavramlara da yer vermiştir. Onun Kürtçe olarak ele aldığı bu kavramlar ele aldığı şekliyle halk arasında yaygınlaşmış terimlerdir. Dolayısıyla Arapça fikhî bir ıstılahın Kürtçe karşılığı halk arasında yaygınlaşmış olarak varsa müellif bunu kullanmayı tercih etmiştir. Eğer bir kavramın Kürtçe karşılığı yoksa, o kavramı Arapçada olduğu gibi kullanmaya devam etmiştir.

Müellifin, eserinde fikhın ana konularının tamamına yer verdiği, bunları ana hatlarıyla izah ettiği, daha iyi anlaşılması için soru – cevap şeklinde konuyu işlediği ve ihtiyaç durumunda örnek verdiği görülmektedir. Dolayısıyla konuyu kolaylaştırıp daha anlaşılır kılma yoluna gittiği anlaşılmaktadır. Eserin manzum olması onun anlaşılmasını her ne kadar zorlaştırırsa da bu yönü onun daha kolay ezberlenmesini ve çabuk unutulmamasını sağlamaktadır.

Netice olarak müellifin eserini telif etme amacı göz önünde bulundurulduğunda, bu amacı gerçekleştirmeye yönelik gerekli hususlara başvurduğunu ve bu konuda başarılı bir çalışma yaptığını söyleyebiliriz.

67 Bkz. Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/5, 6, 17, 49, 2/2, 12.

68 Ebû Şuccâ', *el-Ğâyetü ve 'l-takrîb*, 3, 13-15, 44.

69 Bkz. Ebû Şuccâ', *el-Ğâyetü ve 'l-takrîb*, 43-44; Zinârehî, *Kurtiya Fıkha Şafiî*, 1/62-64.

KAYNAKÇA

- Acar, Hayrullah. "Fikihnameyeke Menzûm Di Edebiyata Kurdî de: Risâletu Sefineti'l-ekrâd ilâ sebîli'r-reşâd /Sefina Kurdân Ji Bo Ehli Bajâr û Gundan a Mela Abdülcelîlê Botî" *e-Şarkiyât İlmî Araştırmalar Dergisi*. Cilt: 8, Sayı: 1 (15), Nisan – 2016.
- Aslan, Mahsum. "Kürtçe Fıkıh Eserleri", *Kürtçede İslâmî İlimler*. Edt. Abdulhadi Tumirtaş – Ferzende İdiz, Van: Peywend Yayınları, 1.baskı, 2021.
- Baran, İlhan. "Kürtler", *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara: 2019, Ek-2.
- Ebû Şuccâ', Kadî Ahmed b. Hasan b. Ahmed el-İsfehânî. *Metnü Ebî Şuccâ' el-Müsemma el-Gâyetü ve't-takrîb*. Kahire: Mektebetü'l-Cumhuriyyeti'l-Arabiyye, t.y..
- Gazzî, Muhammed b. Kâsım. *Fethu'l-karîbi'l-mücib fi şerhi elfâzi't-Takrîb*. Ankara: Kalkan Matbaası, 2008.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail b. Kesîr. *el-Bidâye ve'n-nihâye*. thk. Salâh Muhammed el-Hiyemî, Beyrut: Dâr İbn Kesîr, 2015.
- İbnü'l-Esîr, İzzuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Ebu'l-Kerem Muhammed b. Muhammed. *el-Kâmil fi't-târîh*. thk. Ömer Abdüsselam Tedmûrî, Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-Arabî, 2012.
- Nas, Taha. "İdilli Bir Alim: Molla Ahmed Nas ve Eserleri", *Uluslararası Geçmişten Günümüze İdil Sempozyumu*. Edt. M. Nesim Doru, İstanbul: Şırnak Üniversitesi Yay. 2011.
- Nas, Taha. "Nêrineke Giştî Li Jiyana Mela Ahmedê Zinârehî û Kesayetîya Wî Ya İlmî û Edebi", *Diwân*. Edt. Taha Nas – Tahirhan Aydın – Abdurrahman Adak – Zülküf Ergün, İstanbul: Nûbihar, 1.baskı, 2018.
- Nevevî, Muhyiddin Ebû Zekerîyya Yahya b. Şeref. *Minhâcü't-tâlibîn ve 'Umdetü'l-müftîn*. Beyrut: Daru'l-Minhâc, 1.baskı, 2005.
- Nevevî, Muhyiddin Ebû Zekerîyya Yahya b. Şeref. *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*. thk. Muhammed Necîb el-Mutîfî, Cidde: Mektebetü'l-İrşâd, t.y..
- Nevevî, Muhyiddin Ebû Zekerîyya Yahya b. Şeref. *Ravzatü't-tâlibîn ve 'umdetü'l-müttaqîn*. thk. Adil Ahmed Abdülmevcûd – Ali Muhammed Muavviz, Riyad: Daru Alemi'l-Kütüb, 2003.
- Özdemir, Muhittin. "Şâfiî Mezhebinin Doğu Anadolu Ayağı ve Bingöl Örneği", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. 7, (Nisan 2006), 343-364.
- Özdemir, Muhittin. *Şâfiî Fıkıh Literatürü ve Terminolojisi*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2022.
- Râfiî, Ebû'l-Kâsım Abdülkerîm b. Muhammed b. Abdülkerîm er-Râfiî el-Kazvîni. *el-Muharrer fi fîrû'i ş-Şâfi'iyye*. thk. Muhammed Hasan İsmail, Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2005.
- Şirbînî, Şemsuddin Muhammed b. Hatîb. *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1997.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Diwan*. Edt. Taha Nas – Tahirhan Aydın – Abdurrahman Adak – Zülküf Ergün, Nûbihar, İstanbul, 2018.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Fekiye Narincî Mevluda Kürmancî*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Telkîna Mürîya û Va'za Sağa û Hinek Duane*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Hulâsâ Akîdâ Müsülmanê Sünnî*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *'Iziya Serfê ya Kürmancî*. Müellif Nüshası.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Hingivê Heş û Asîl Risâla İlmê Usûl*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Kurtiya Fıkha Şâfiî bi Sual û Cevab û Nazma Kürmancî*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Kitra Nahvê ya Kürmancî*. Müellif Nüshası.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Tefsîra Herdu Şehâdeta Dıgel Fatihe û Dıgel Deh Suretê Kurt*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Tefsîra Kürmancî û Tercuma Muhcetü'l-Fevâid ve'l-Esrâr fi Tefsiri Âyâtî'l-İmani ve'l-Cihâdi ve'l-İhtibâr*. Müellif Nüshası.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Tefsîra Suretê Mülk/Tebarek*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.
- Zinârehî, Mela Ahmed. *Tefsîra Suretê Nebe/Amme*. Nusaybin: Ofset baskı, t.y.

EXTENDED ABSTRACT

Since the formation of Islamic fiqh madhhabs, in practice, these madhhabs have been active in various Islamic countries. With the influence of Marwanids and Ayyubids in the regions where Kurds live, Shafii madhhab spread rapidly and continued its vitality among Kurds in the following periods and has survived to the present day. For this reason, many Kurdish faqeefs have been trained in the field of Shafii fiqh and have written many works. However, since the language of science is Arabic, they generally wrote their works in Arabic as well as in Turkish and Kurdish languages. Almost all of the fiqh works written in Kurdish are about the fiqh of Shafii madhhab, and this enables the speakers of this language to understand the fiqh provisions that concern their daily lives more easily and facilitates the use of students in madrasahs.

Molla Ahmed Zinarekhi is one of the last period Kurdish scholars who has written works in many fields of Islamic sciences, as well as a concise work in verse in the field of Shafii fiqh. He was born in Tepekoy village of Idil in 1937, after studying for about 15 years in regional madrasahs from the age of ten, he received his scientific approval and then gave madrasah education to students in many places, especially in Bozburun (Zinarekh) village. During this time, he also served as an honorary imam and official imam. He wrote twelve works in Kurdish, seven of them in verse and five of them in prose, in many fields of Islamic sciences, including diwan, mawlid, aqaid, fiqh, hadith procedure, tafsir, and Arabic language. He passed away on March 17, 2018 and was buried in Idil.

Molla Ahmed's work, which we have examined, is a work in the essence of Shafii fiqh, and the topics written in the Kurmanji dialect of Kurdish are presented in the form of questions and the topics are presented in verse. The total of the work, which was written in two parts, one for worship and the other for procedure, is one hundred and fifty-eight (158) pages, one thousand four hundred (1400) couplets, and falls into the category of long verse works. The author stated that there were two purposes for him to compose this work in Kurdish verse. The fact that it was written in Kurdish is that Kurdish children can learn and understand the issues they need about fiqh more easily in their own language with this work, which is a summary of Shafii fiqh. His writing in verse is to make it easier for children studying in madrasahs to memorize it and to contribute to Kurdish literature. The author wrote his work by making use of the main concise works of the Shafii fiqh, which were applied in education and fatwa in the neighborhood where he lived.

The work contains all the main subjects of fiqh. In this context, it includes taharat, prayer, zakat, fasting, hajj, aqds, marriage contract, jihad, hunting, oath, judgment, hadds and slaves and their sub-titles. Except for a few issues, it has the same content as the concise work of Ibn Shucca, *al Ghayat wal Taqreeb*, and the order of the topics is mostly the same, except for a few issues. Unlike the work we have mentioned on three issues, it includes the view that was annotated by Nawawi.

The author has attached great importance to introducing the basic concepts of fiqh, in this context, first of all he asked some questions such as, "What is hajj? What is umrah?", afterwards, he sometimes gave both the dictionary and the term meaning of the main term of the subject, sometimes he gave only the term meaning, then he explained the types and other related issues. If a term for a fiqh term has been formed in Kurdish and has become widespread, he used this term, otherwise he has used the original Arabic term in fiqh. It is seen that he gave the correct answers in Kurdish while introducing the terms and introduced them in an understandable way, which shows his command of both languages.

Molla Ahmed also gave great importance to the issue of revealing the verdict of the obligant's act, which is the main purpose of fiqh, and generally stated the verdict of the fiqh issues he included in his work, but he did not include the proofs and justifications of the provisions, since his work is concise and was written for beginners in this science. In addition, he explained the conditions and elements necessary for the authenticity and validity of the act, which he gave his verdict, and also declared the issues that eliminate and invalidate its soundness.

While the extensive works written on Shafii fiqh, which basically consists of Imam Shafii's views described as qawl, and the opinions of mutaqqaddimun jurists described as wajih, and the opinions of muteakhirun jurists in the form of takhrij and tarjih, ascribe them to their owners, concise works reveal some opinions without clearly stating the owners. However, in the works that are the essence of Shafii madhhab and are very concise, like this work of our author, only the trustee and the judged opinion of the madhhab is conveyed without stating different opinions. Because the purpose of such works is not to convey different views within the madhhab, but to present the accepted view in the madhhab to its addressees. Therefore, since it is one of the first works that Muslims who belong to Shafii madhhab will apply to learn the basic rules that concern them and apply to live according to it, only madhhab's preferred opinion is contented.

When evaluated in terms of what it wants to bring to the audience, it is possible to say that it is a successful work in terms of its content, way of handling the subject, language and explaining the issues in an understandable way.

Eserin İlk Sayfası:

2

فَعَمَ
كُرْتِيَا فِقْهًا شَافِعِيًّا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِنَاقِي اللَّهِ نَشَأُ سِرْمَهُ كَرَمًا
لِيُونَادَا ائْتَشْتُكَ نَهْ بُوْرِي لُوْرًا

دِكْنُ حَمْدِهِ نَهْ أُمِّي هَرْمَارُوْكِي
تَهْ مَدْحُوْشِنَائِي خَوْهْ چَاوَادِي

صَلَاةُ تُوْسَلَامَا دِدْنِ سُرُوسُوْ
دِكْلُ اَلِ وَاَصْحَابِ اُوْ يَنْبُرْ عَدُوْ

اَقْ كُرْتِيَا فِقْهِي يَهْ يَاشَافِعِي
دَا زَارُوْكِي بَكْنُ زُوْ وَحِفْظُوْرِي

بِنَظْمٍ وَبِكُرْمَانِي اَمْرٍ حَيْدِي كِنِ
چَاوَاكُوْ بَجُوْنِي وَبَعَزُوْفَهْمُ بَكْنِ

بِنَهَائِي زُبُوْرَارُوْكِي كُرْمَانِي
كَلَّاكَ لَازِمُوْ مَقْصُوْدُوْ اَمَّا جَا

۱- (طَهَارَةُ)

س - وَاَسِيْطِي طَهَارَتِي حَيْدِي

ح . وَاَسِيْطِي طَهَارَةُ بُوْ اَجِيْدِي
اُوْ جَارِي جِهِي وَاِدْقِي تَهْ زَانِي

تُرُوْا يَكْ كُوْ اَقَا اُوْتِي شَغْلَانْدِي
دِدَسْتِي تُوْ غَسْلُوْ بَجَاسْتِي بَرِي

(بَكَادِي)